

POWIAT (611) *sb m*

o oraz a jasne (w tym w a 8 r. błędne znakowanie).

sg *N* powiat (35). ◇ *G* powiatu (159). ◇ *D* powiatowi (8), powiatu (2) *RejKup*, *KwiatOpis*. ◇ *A* powiat (15). ◇ *I* powiatem (16); -em (11), -(e)m (5). ◇ *L* powiecie (118), powiacie (6), powiecie *a*. powiacie [*błqd*] (1); powiecie : powiacie *ConPiotr* (1:1), *ZapWar* (1:4), *KwiatOpis* (1:1); ~ -e (54), -é (1), -(e) (70); -e : -é *SarnStat* (49:1). ◇ *pl N* powiaty (20). ◇ *G* powiatów (79); -ów (42), -ow (5), -(o)w (32); -ów : -ow *SarnStat* (40:5). ◇ *D* powiatom (5); -om (3), -(o)m (2). ◇ *A* powiaty (33). ◇ *N a*. *A* powiaty (1). ◇ *I* powiaty (16), powiatami (3); -ami *ModrzBaz*, *StryjKron*; -y : -ami *SarnStat* (13:1). ◇ *L* powieciéch (84), powiaciéch (1) *UstPraw*, powiatach (7); powiatach *MiechGlab*, *GrabPospR*; powieciéch : powiatach *Leop* (2:1), *SarnStat* (54:4); ~ -éch (51), -ech (4), -(e)ch (30); -ech : -ech *SarnStat* (50:4); -ach (4), -âch (2), -(a)ch (1); -ach *GrabPospR*; -âch *Leop*; -ach : -âch *SarnStat* (3:1). ◇ *V* powiaty (1). ◇ *du G* (*cum nm*) powiatu (1) *BielKron* 395.

Sł stp: powiat, powiet, *Cn* notuje, *Linde XVII – XVIII w.*

1. Okręg sądowy, obejmujący jurysdykcją sądu ziemskiego i grodzkiego zamieszkałą w nim szlachtę, będący również obszarem działania samorządu szlacheckiego i jego instytucji; *districtus Miech*, *Modrz*, *JanStat*, *JanPrzyw*; *provincia Mącz*, *JanStat*, *Cn*; *territorium Modrz*, *JanStat*, *Cn*; *municipium Modrz*; *dioecesis*, *pagus*, *tribus Cn* (468) : Drugie Roki ziemskie [we Lwowie] ve czwartek po S. Voiczieffe potem w inlfych powiecziech porząd. Trzecie roki po S. Margorzęczie y potem w Powiecziech inlfych *ComCrac* 15, 15; *ConPiotr* 32, 32v; *ZapWar* 1545 nr 2646; Posłali zaraz i regestr posłów, wiele ich było i ktorzy z każdego powiatu *Diar* 38, 62, 81 [2 r.]; Krol w Powiáciach ma czynić spráwiedliwóć. *UstPraw* A; A ktorzyby celnik ktorego fláchćicá o co niespráwiedliwie wćifnáł [...]: tákowy celnik o tákowá rzecz przes tego kogoby wćifnáł/ może być pozwan do sądu zyemfkiego/ álbo Grodzkiego/ onego powiátu gdzye ma cło *UstPraw* Ev, A, D4v, Gv, G3, K2v; *OrzRozm* V2v; Krol Kázimierz [...] w wiazał [!] fie w Płocká ziemię wedlug práwá/ gdzye mu z obu powiátu Rycerftwo przyfięgę czyniło *BielKron* 395; *OrzQuin* C3v, D; Miernicy w Mázowfszu wzywáią łokćiá Kupieckiego/ iáki fye záchowa w którym powiećie. *GrzepGeom* I3; *BielSpr* 71v; *PaprPan* I3v; Abowiem dla tego w kázdem Powiećie dano infze wrzędniki ktorziby Krolewskie posługi odpráwowáli/ áby Krol opuściwfszy infze mieyfcá/ nie w iednym sie tylko kochał/ ále áby się ná kázdem mieyfcu ná przemiány okázował być Krolem z możliwością fwą *ModrzBaz* 20v; V nas wiele ich ieft/ ktorzi z łáki Krolewskiej wielkich wrzędow doftąpili/ w tych powiećiech w ktorzych niemáią ośiádłóści. *ModrzBaz* 74v; Ieftliby fzło o liczbę tych fędziow zda fię/ żeby dziewiáci było dofyć. Wfzákże nic ná tem choćby ich mniefy choć wiefcey było. áboby też z kázdego powiátu iednego obráć. *ModrzBaz* 92, 20v, 21, 24 [2 r.], 32v, 70v (37); *StryjKron* 627, 762; *WerGośc* 204; *GórnRozm* I2v; Bo wypifowác ták wiele Exemplarzow [*Statutu Polskiego*]/ iáko wiele ieft Powiátow/ kofzt wielki *SarnStat* *8; Doftoienftwá y Vákáncię ná pocztáku Séymu máią bydź rozdawané ośiádłym w onych powiećiech. *SarnStat* 75; Doftátku y okwitości wfzelákich rzeczy w powiećiech po Woiewódtwách áby doftawáło, Wowodowie [!] máią opátrzyć. *SarnStat* 278; Szláchtá z Powiátów z fwémi Káfztelany ná mieyfce pópolitéy woynie náznáczoné niech ciágnie *SarnStat* 301; OD obwołánia líftów w powiećiech/ kázdy powinien fie ftáwić dobrze wzbroiony/ wedle Státutu/ pod wtráceniem dóbr swoich *SarnStat* 446; IEFli komu będzie potrzebá

Woźnégo łtáwíc z iednéy do drugiéy ziemié/ á nie będzie go mógł wywieźdź/ tedy ma przywieźdź do łądu Grodzkiégo tego powiátu/ gdzie iest Woźnym: á tám tenże Woźny ma vczynić zeznánie. *SarnStat* 575; A gdzieby w którym powiećie wieże nie było/ tedy siedzenié ma mieć głównik w wieży głównégo miáftá Woiewódtwá ziemié onéy. *SarnStat* 615; Tákże Woiewódtwo Ráwłkié po powiátách łádoné bydź ma *SarnStat* 738, *8, 72 [2 r.], 98, 118, 126 [2 r.] (80); Niech fię ná pewne mieýłce z iádá [!] w káżdym powiećie onegoż powiátu vrzędnicy/ y ktokolwiek będzie chciał z rycerftwá *GrabPospR* L4, L3, L4, L4v.

powiat czego [= *należący do czegoś, wchodzący w skład czegoś*] (21): A iżby to tem łnádniey mogło być/ niechayby wýztykie tych kráin Powiáty/ ná siedm ábo ná ósm częćci podziélonó *ModrzBaz* 120; A przetóž vftáwiamy/ [...] áby w káżdych powiećiech ziem koronnych Stárołtowie/ Vrzędnicy/ y Dignitarze mieýłc byli ósiedli *SarnStat* 81; którzy tákże przyśięgli máią bydź w Grodziéich/ *in primis querelarum castrenfium* w głównym powiećie Woiewódtwá łwego *SarnStat* 444; Též [...] miáftó Elbing [...] z [...] práwem y miáfteczkiem Tholkmit/ y z iego powiátem/ y vrzędem [*do Korony należeć ma*] *SarnStat* 1090; A inni Dygnitarze [...] równá [...]/ iáko w inych Powiećiech ziemié Krak. będą mieć moc łpráwować łwé vrzędny y łpráwy. *SarnStat* 1218, 33, 461, 482, 727 [2 r.], 735 (20).

powiat czyj [= *podlegający czyjejs jurysdykcji lub jakiemuś urzędowi*] [*w tym: pron poss (11), G sb i pron (3)*] (14): Castellanowie powiatowy napierwy fię ruffá na mieýłcze wfwoyém powiáczie ktoremu naznaczą, aby fię flyachta kniemu łczyągala. *ConPiotr* 32; Tym łpołobem Káłztellan znałby wýztykę łláchte lub żołnierze powiátu łwego *ModrzBaz* 117v, 75, 109v; Tych vrzędników, co łá zá powinności w powiećiech ich, [...] czytay w Księgách Cromerowych o zwyczáich Koronnych. *SarnStat* 233; y ten porzádek czynimy/ áby Káłztellan gdy będzie miał ná woienná wypráwé z łzláchty powiátów łwych łciągnać/ cztérzy á namniéy trzy dni ná mieýłcu ku łciągñieniu náznáczonym w powiećie łwym czekał. *SarnStat* 302, 230, 302, 559, 1041, 1042; [*urzędnicy powiatu*] te požytyki obywtélow powiátu łwego vpátrowác/ y łzácunek *in genere* czynić będą. *GrabPospR* L4, L4, Nv.

powiat czyj [= *do którego się przynależy ze względu na swoje osiedlenie*] [*zawsze: swój*] (13): Ukazują z tego mordy, najazdy, gwałty, utraty, szkody wielkie káždy w swym powiećie *DiarDop* 106; Bo káždy ztych ktorzi ná łeym bywáią połyłáni/ mogłby liczbé iezdnych y piełzych powiátu łwego powiedziéć. *ModrzBaz* 120v; Zył w dołtátku y w pokoiu/ Nie znał trwógi áni boiu. Nie vczuł złégo ná łwiećie/ Był znáczny w łwoim powiećie *KochMRot* A3v, A4v, B3; *OrzJan* 117; á tákowy męžobóycá/ do łądu Ziemiłkiégo (włzáków łwego włáfnégo powiátu) o przerzeczoné męžobóyftwo pozwány/ á ták pokonány/ ma bydź ná dno do wieże włádzon *SarnStat* 1170, 129, 148, 1063, 1171, 1192, 1216.

W połączeniu z nazwą miejscową [*zawsze: powiat + nazwa*] (9): *ComCrac* 15v; *BielKron* 390v; Tám Xiążétá/ Pánowie/ y Sláchtá Litewłka próšili [...]/ áby im Podole y zamki z Powiátami Olełko/ Wiethle/ Lopáczyn/ y Hrodłó były wroczone *StryjKron* 612; POWIAT. Možyr. Rzeczyce. Biéłk. Drohiczyn. Wieliž. Kieydany. *SarnStat* 878; Též Miáfteczko y Powiát Crisłburg *aliás* Drzgon [...] ma zołtác w páńłtwie y przy Zakonie náłzym. *SarnStat* 1090, 1090 [2 r.], 1091, 1102.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy państwa lub prowincji (dzielnicy) [*w tym: powiat + przymiotnik (6), przymiotnik + powiat (1)*] (7): żeby to z wielkim požytykiem Rzeczypołpóltey było/ gdyby nietylko Powiáty Polłkie/ ále tež y łnfze kráiny ku Koronie przyległe/ do iednákiego łpołobu/

ábo dawánia podatku ábo służenia woyny przywiedzíone były. *ModrzBaz* 125v; *StryjKron* 457; Rozełłał po wśzytkich Woiewództwách y Powiátach Koronnych Lufratory *SarnStat* 101; Porządek łádzienia Mázowieckich powiátów niektórych ná Trybunale: tákze y Ráwłkich. *SarnStat* 738; O MIASTACH y O POWIATÁCH niektórych Litewłkich. *SarnStat* 1028, 871, 949.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [w tym: powiat + przymiotnik (35), przymiotnik + powiat (16)] (51): pod timiz gorami łá powiaty, iako H[a]licłki (ktory predtim Gallicia zwano) teź Prz[e]miłłki, miedzi gorami iełt Sanok *MiechGlab* 78, *7v, 78; *LibLeg* 11/157; Gdzies wiecz naprzod pan Iakub y alexy postápiły Imienia Nohaczowskiego w Russkiej ziemy w belskim poviaczie panu Cziechonowskiemv *ZapWar* 1548 nr 2668, 1548 nr 2667, 2668, 1553 nr 2685, 1558 nr 2686; *BielKron* 390; *RejZwierc* 273v; Powyátu Zydáczewłkiego pánowie y infzy ludzye Rycerłcy zacni. *Paprpán* K4, C, Cv źp, G2, H4, Q3, R4; W Chełmiénłkim Powiećie białe ieźioro *Oczko* 9v; *ZapKóscier* 1580/12v; Stániłław Landłkoronłki Kámieniecki Stárołtá wziął ná lię obronę Miedzybołskiego/ y Litawickiego powiátów *StryjKron* 752, 309, 752; *Paprup* C3, F [2 r.]; *OrzJan* 117; tedy zá prośbá Połłów źiemłkich Woiewództwá Mázoweckiego/ powiátów/ Lomźieńskięgo/ Róźániłkiego/ Wiłkiego/ wstáwiamy: áby łłády łolné z Zup Krákwłkich były w Lomźie/ w Róźanie wtwierdzone. *SarnStat* 394; A wízákze w Poznániłkim y Káliłkim powiećiech: v Akt Stárościnych/ tedy tylko przysięgli Piłárze bydź máią *SarnStat* 488; W czym nie máłé vblízenie łpráwiedliwości obyvátele Powiátu tego Koléńłkiego odnołzą *SarnStat* 740; A w Belłkim powiećie ná téłz czály wysłzý opifáne/ iáko y w Drohyczynie bywác máią łády Ziemiłkié. *SarnStat* 742, 33, 389 [2 r.], 867 [3 r.], 1029 [3 r.], 1030 (24); [zesnála yz Nayela ymyenya vyssoczicze y zarnovycze wzyemy y povyeczye Cracowskyem Vrodzonemu Pytrovy Borathynskyemu svakowi swemv *ZapKrak* 1543 31/638, 1552 219/387].

W połączeniach szeregowych (28): Iełliby teź ná ten czás łtrony ktora ma być pozwaná niebyło w Miełćie/ áłbo w tym powiećie/ albo w Krolełtwie: tedy [...] *GroicPorz* p2; á krotko mowiác/ pod moiem Hetmániłtwem niezginęłoć w Ruśi Miáłto żadne/ nie Zamek/ nie Powiát żadny *OrzRozm* R4; Twoiá to tedy rzecz iełt/ O Naiásniełszy Krołu/ tákie Vrzędniki y Przełožone/ Zamkom/ Miáłtam/ y Powiátom dáwác/ ktorziby pokoiu domowego wielce bronili. *ModrzBaz* 31v, 32; POborcowie wśzyłcy do wybiéránia Poboru y Czopowégo w Woiewództwách/ powiećiech/ y źiemiách náznáczeni/ [...] táką przysięgá obowiázáni bydź máią *SarnStat* 344; ták iż Zamki/ Miáłtá/ Miáłteczká/ Powiáty przerzeczone [...] do práwá/ włáłności/ y Tytułu królełtwá Połłkiego będą naleźeć *SarnStat* 1091; NA rozgráničenje ziem/ Woiewództw/ y Powiátów wysłzý opifánych/ náznáczymy w tym roku przez liłty Káncelláriiey náłzý Komifsarze ołoby pewné *SarnStat* 1184, 346, 352, 899, 928, 987 (24).

W charakterystycznych połączeniach: powiat bełski (3), bielski (2), chełmieński, chełmski (3), ciechanowski, drohycki, gąbiński, grabowiecki, halicki (2), helmetski, holantski, hrodelski, kaliski, kamieniecki, koleński (kołyński) (3), krzemieniecki (2), księski, litawicki, lubaczowski, lubawski, lwowski (2), łomziński (3), łopaczewski, łucki (3), makowski, mazowiecki, miedzyboski, mławski, mozerski (możerski) (7), mszczonowski, nakielski, nurski (2), ostrołęcki (2), ostrowski, oświęcimski, parczewski, poznański, proszowski, przasnyski, przemyski (2), radomski, rożański (3), rugieński, rzeczycki (2), sanocki, szewłozieński, szynkowski, źrzeński, tarczyński, tczewski, trebowelski, warszewski, wśszoski

(2), węgrowski, wiski (3), włodzimirski, zatorski, zębrowski (2), żydaczewski; powiat koronny (3), litewski, polski (2); powiat krolestwa, wojewodztwa (8), ziemie (7); grod powiatu, kasztelan, komisarz (3), ludzie (2), łowczy, miasto (główne) (4), obywatel (3), poddany (2), podkomorzy (3), podstarości, rotmistrz, rycerstwo (ludzie rycerscy) (4), sąd (grodzki, ziemski) (5), sekretarz, starosta (5), starostwo, szlachta (szlachcic) (13), urząd (grodzki, ziemski) (2), urzędnik (2), wojewoda; osiadły w powiecie (7).

[Zwrot: »nie mieć powiatu« = nie ograniczać się do spraw powiatowych: Różnice, które by się między stany trafiły, powinien też Pan nasz równać i stanowić [...]. Rzecz albo sprawa królewska nie ma powiatu. *SenatDelib* 134.]

Szeregi: »księstwo albo powiat« (2): Ná ośtátek áby przerzeczonych Księstw álbo Powiátów do królestwá náłzého wcieliénié y do Woiewództwá Krákowfkiego przyłączenié tym mocnieyfszé ná wieki było/ wftáwiamy y rozrządzamy [...] *SarnStat* 1217, 1217. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»miasto (a. miasteczko), (i, albo) powiat; miasto z powiatem« = *oppidum et districtus, civitas cum districtu* *JanStat* [szyk 8:4] (11;1): gdyż Wielkierz álbo zwyczaj káždego Miáftá álbo Powiátu Práwo káži *GroicPorz* C2v; WIELKIEGO X. LITEWSKIEGO PRZYWILEIE, Y iego Powiátów/ miáft *SarnStat* 984; Miáftá y Powiáty które máią przy Miłtrzu zoftác. *SarnStat* 1091 marg, 735, 949, 1028, 1045, 1066 (11). [Ponadto w połączeniach szeregowych 21 r.]

»parafija (a. parochija) albo powiat« [szyk 2:1] (3): *UstPraw* I3; IEfli który będąc iednéyże párafiiéy albo powiátu [*Parochiae, seu districtus* *JanStat* 619]/ á o złodzieyftwo którychkolwiek rzeczy ieden drugiego zechce pozwác: wftáwiamy/ áby w roku tylko do wczyniéniá tego miał wolną moc. *SarnStat* 700, 700.

»wieś, (albo) powiat« [szyk 2:1] (3): *ZapKościér* 1580/12v; *Paprup* C3; Tęż Ziemię náłzē Bełzką [...] chcemy chowác/ dżierzéc: żadnych Powiátów álbo wsi [*nullos districtus aut villas* *JanStat* 797] *SarnStat* 1054. [Ponadto w połączeniach szeregowych 8 r.]

»województwo, (i, a(l)bo) powiat« = *districtus aut palatinatus* *JanStat* [szyk 11:4] (15): A gdzieby omiefkali y nieofiedli podlie przivilieyow statutu, tedy na szeymie przyflem mayá bycz privovani fwoich vrzędow, zdelacyei polflow ziemfkich onego woiewodftwa abo powiatu *ComCrac* 14v, 14v; *ConPiotr* 33; z ktorich [świadków] ízelć máią być obráni Słácti dobrej fławney y ofiádley z onegoż powiátu/ álbo z Woiewodztwá gdzie fię ftał gwałt *UstPraw* Bv; *Paprup* Gv; á żaden obywatél Woiewództwá Wołynfkiego do infzych Woiewództw y Powiátów wyzywán bydż nie ma. *SarnStat* 1183, 101, 394, 506, 863, 864 (10). [Ponadto w połączeniach szeregowych 4 r.]

»zamek i powiat; zamek (i) z powiatem« = *arx et provincia, municipium ac propugnaculum* *Modrz; castrum cum districtu* *JanStat* [szyk 5:2] (3;4): *BielKron* 390v; Ná ftároftwá Powiátów y zamkow/ niechay bywáią obieráni tácy ludzie/ ktorziby pokoy domowy mnożyć/ á íprawiedliwość między ludźmi záchowác mogli. *ModrzBaz* 74, 103v, 138; *StryjKron* 612; Zamek Niefzowá y z Powiátem ma bydż wrócony do rąk Bífkupá Włodzcłáwfkiego. *SarnStat* 1080 marg, 1080. [Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r.]

»ziemia (a. ziemica), (a, a(l)bo, ani, i) powiat; powiat z ziemią; ziemia z powiatem« = *terra a. villa (et, ac, seu) districtus; terra cum districtu* *JanStat* [szyk 29:8] (35;1;1): *ZapWar* 1548 nr 2667, 2668 [3 r.]; Albo też gdyby był ná náłzym Dworze/ tedy nadwornym rokiem może być pozwán/ á tám winien

odpowiedać/ niewyymuiąc fię iáko pozwan z wrzędu/ ktory Zyemie áni Powiátu niema. *UstPraw* Ev, Dv; *BielSpr* 71v; *StryjKron* 457; fkazáliłmy y wftáwiamy: áby Stároftowie Ziem y Powiátów nie ná inych mieyfách fádzili/ iedno ná Stároftwách *SarnStat* 916, 105, 140, 148, 209, 235, 389 (29). [Ponadto w połączeniach szeregowych 14 r.]

Zestawienie: »powiat wielki« (1): (nagł) Inwentarz dóbr Koronnych. (-) [...] *Item*, Ziemice y Powiáty wielkie, które w fwym ftanie y regimencie zoftáwiáią. *SarnStat* 105.

a. *Szlachta osiadła w powiecie, podlegająca tamtejszej jurysdykcji i obowiązkowi rycerskiemu jako pospolite ruszenie* (31) : *Mącz* 464b [3 r.]; A powiát ruźać trudno/ y muśiáaby Szłachtá nic inego nie czynić/ iedno co dzień wyiezdzać z domu/ á wywołáńce [!] łápác *GórnRozm* 12v; A gdy przyśięże/ Stároftá Exekucią z ruźeniem powiátu zá dwie niedzieli/ ftromy vkrzywdzonéy wczynić ma *SarnStat* 1181, 1181.

Szeregi: »powiat i (albo) wojewodztwo« (2): V nas tribus w mieściech może być zwano bráctwo/ cech/ burfá/ rotá/ między śláchtą powiát/ álbo woyewodztwo. *Mącz* 464b, 464b.

»powiat abo ziemia« (1): Wten czás táiemnice tobie zwierzone/ łacno fię wymkną. [...] bo to álbo tobie fáme^{mv} fzkodzi/ álbo drugim/ á czáfem też y przyiáćiołom/ y wftykiemu Powiátowi ábo wftykiewy Ziemi [toti provinciae]. *ModrzBaz* 52.

α. *Zgromadzenie, zjazd szlachty, wybierającej posłów na sejm lub urzędników, sejmik* (8) : [Postanowiono] Poborce aby w powieciech byli obierani i przeto proszą, aby KJM raczył sejmiki powiatowe złożyć dla obierania poborców *Diar* 80; Jenakże namowy między sobą mieli dlatego, aby do powiatów to odnieść i sprawę dać umieli, aby tam wszyscy obierali, co by lepszego rozumieli. *Diar* 91, 58, 82; iakoż w Koronie ták wielkiewy [...] fzkodá bydź nie ma/ gdy fię Krol iáko gofpodarż domu nie przypátruie rzeczam/ ktore popráwy potrzebuią/ [...] kiedy káždy powiát ná Seym niedośtátki y potrzeby fwoie przynośi? *GórnRozm* K; *SarnStat* 355; Dla poborów fámnych przyzywano posłów od fzláchty z powiátów/ z ktoremi zá trzy ábo cztery dni feymy fię kończyły. *SkarKazSej* 693b.

Szereg: »ziemia albo powiat« (1): Tribunus plebis, Niektórzi zową Woyski/ v Rzymiánów był podobny wrząd nářim posłóm od ziem/ álbo powiátów posłánych/ ná fyem *Mącz* 81b.

β. *Pospolite ruszenie określonego powiatu* (14) : A gdy przyciágną ná mieyfce oznáczone wićiámi/ tedy Kářztellan ma oddáć on powiát Woiewodzye fwemu. *UstPraw* D2; *ModrzBaz* 117v; Powiát fie ma ruźyc ze wftytkim áppáratem woiennym [!]. *SarnStat* 549, 301.

powiat czyj [= podległy komuś] (5): *UstPraw* D2, D2; Ci ktorzi w rzeczách rycerřkich fą biegli niech Woiewodztwy bywáią wććieni: bo oni/ wedle nářnych obyczáiw/ fą wodzmi ná woynie/ káždy fwe^{go} powiátu. *ModrzBaz* 74, 115; fkażuiemy áby Kářztelani powiáty fwé ná mieyfce przez Wići przez nas náznáczoné/ ludzióm fzkody nieczyniáć wiedli. *SarnStat* 301.

powiat czyj [= do którego się należy] (2): (nagł) CHORAŻY. (-) Tego wrząd chorągiew fwégo powiátu nośić ná woynie. *SarnStat* 233, 1042.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy państwa (1): ále fię Krol zarář ftárał/ áby to ich [Krzyřaków] wefele nie długie było/ bo zebrawłzy lud fłuźebny z Czech/ z Słáfká/ y z Moráwy zá pieniádze/ tákże Polřkie powiáty ruźywłzy/ Zamki wftytki w Prufiech oládził *StryjKron* 627.

Zwrot: »powiat sprawować, szykować« [szyk zmienny] (1:1): Bo v nas Woiewodowie/ fą wodzowie ná woynie: á Káfztellani zbieráią powiáty y w drodze fpráwuia [Sunt... castellani vero cogendi exercitus et eiusdem in expeditionem educendi magistri]. *ModrzBaz* 117v; Woiewodowie lepak z Káfztelany będą fzykować powiáty [ordinabunt districtus JanStat 710] *SarnStat* 301.

b. *Instytucja sądu ziemskiego lub grodzkiego; także ich jurysdykcja; iudicium Mącz (96)* : Wozny woła fędzia zdawa Drugi w wiązanie zeznawa Trzeci cię z boku przytyka Sąfiad lie k wiołce przymyka A niż będzie koniec tego Mułisz fkákác záięczego Kłusz lie ná wiecze z powiátu *RejRozpr* F2; *ZapWar* 1545 nr 2646; Kłięgi fądowne máią być w káżdym powiećie/ w ktore máią wwozić wólzélakie przezyłki y fkaźnie. *UstPraw* G2v, H; *ModrzBaz* 141; Ktora Intromiśia ma fię ftać przez woźnego powiátu tamtego od początku Roku Bożego, gdy pisać będą 1581. *ZapKościar* 1580/13v, 1580/14; tedy wedle zwyczáiu w niektórych powiećiech záwiéřzáią tákie fpráwy, áże do czyniienia gránic *SarnStat* 474; y w tákowym powiećie/ ná mieyfcu y dnia tákowego kłięgi álbo Aktá [ziemskie] ku wybiéraniu listów będą otworzoné/ áby tym/ którzy ie zechcą mieć y zádáią/ były otworzoné. *SarnStat* 745; tedy Woźny po dániu w wiązania vczyni zeznání z fzláchtą v kłięg Grodzkich onégo powiátu *SarnStat* 829; NA Roki Ziemłkie y Grodzkie powiátu káždégo/ Szláchtá y obyvátele ná Roki iedné/ nie ma wiécýy ieden ná drugiégo tylko trzy pozwy wydáwác. *SarnStat* 1155, 151, 616, 731, 737, 748 (17).

powiat czego [= należący do jakiegoś obszaru jurysdykcyjnego] (1): Též áby zádni obyvátele žiemie Belżkicy z iéy Powiátów do innych žiem álbo Powiátów nie byli wyzywáni *SarnStat* 1054.

powiat czyj [= którego jest się reprezentantem lub instrumentem] (2): Tedy Woźni ma w fwym powiećie włáwnym zeznáć v kłięg/ á to gdy zápiřzą vrzędnie/ Tedy onemu wypifowi ma káždy fąd wierzyć. *UstPraw* C4; Tenże pozew Ziemłki pieczęćią žiemłką fwégo powiátu niech będzie zapieczętowány. *SarnStat* 823.

powiat czyj [= któremu się prawnie podlega] [w tym: swoj (12), G sb (2)] (14): *ZapWar* 1548 nr 2668, 1550 nr 2655, 2665 [2 r.]; A fpráwy przed námi niefkończoné/ do powiátu pozwanégo máią byđz odefłané *SarnStat* 144; ci wřzyłcy/ którzy clá y mytá máią/ opowiedzieć lie z mytem fwym álbo cłém ná wtóre Roki žiemłkie/ w fwym powiećie powinni będą. *SarnStat* 403; A řwiádki ftroná obráżona ná tymże roku ma miánowác/ álbo ná rokách Ziemłkich álbo Grodzkich: á potym w fześć niedziel ma ie w wiéřdz w fwym powiećie/ ábo przed Królem. *SarnStat* 1172, 129, 720, 906, 1166 [3 r.], 1268; [*ZapKraak* 1544 31/798].

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [w tym: powiat + przymiotnik (13), przymiotnik + powiat (6)] (19): Nath tho yescze wssythko pan Viernoss bendzie vinien [...] the vgode [...] do act ziemskich poviathu swego czerskiego na pierwsse Roki Garvolynskie po onym czassie przenyescz *ZapWar* 1550 nr 2665, 1549 nr 2662, 1550 nr 2655, 2676; Při ktorym kupie i litkupie bel Sliachetny Maciey Liewińki Lawnik powiathu Mirachowskiego. *ZapKościar* 1580/6, 1580/12v, 1583/37 [2 r.], 1584/39v, 52v, 1588/81v; ZA prořbą Pořłów žiemie Nurłkiey/ dáiemy Gród Kámienieckiemu powiátowi w Kámieńcu/ w którym Grodzie Stároście fpráwy [...] vrząd Stárořty Nurłkiego odpráwowác ma. *SarnStat* 486; ZA prořbą Pořłów žiemie Háłickiéy [...] y dla niewielkości

Ńpraw KołomyyŃkięgo powiatu/ roki ZiemŃkię KołomyyŃkię *in eode^m vigore* przenoŃimy do Háliczá *SarnStat* 731, 566, 740, 741, 755, 1151 [2 r.]; [*ZapKraK* 1542 31/530, 1544 218/685].

W połączniu z przymiotnikiem od nazwy prowincji (1): Roki powiatów Mázoweckich. *SarnStat* 736.

[W połączniach szeregowych: thedi odstamywŃŃi zyemye powiathv y praw swich ktorich kolwiek v tego sandv do ktorego bi bil pozwan Na pyrvem rokv yako na zavithem ma stacz y odpowiadacz *ZapKraK* 1544 31/799, 1545 190/911.]

W charakterystycznych połączniach: powiat czerski, kamieniecki (2), koleńŃski, kołomyjski, ksiąski, mazowecki, mi(e)rachowski (4), ostrołęcki, sochaczewski (sochaczowski) (4), Ńwiecki, (t)czewski (2), warszewski (3), wąszoski, zembrowski; powiat pozwanego (2), wlasny [= wlasciwy] (10); akta ziemskie powiatu, księgi (grodzkie, sądow) (3), ławnik (5), pieczęć (ziemska) (3), roki (grodzkie, ziemskie) (4), sędzia, sprawy (3), woźny (ziemski) (3).

Zwroty: »brać do powiatu« = *odraczac rok sądowy do sądu ziemskiego* (1): Iłcie drugi zmyli kroki Kiedy przydą owy roki Co ie więc wiciami zową Wierę drugi zwierci głową Trudno tám brác do powiatu Czwich łie włoczác łię po fwiátu *RejRozpr* F2v.

»powiatu odstępowác (a. odstąpić), odpisać się, wyrzekać się; od powiatu odstępowác, odstąpienie; z powiatu odpisać się, wyrzeczenie« = *zmieni(a)ć podległość jurysdykcyjną; renuntiare districtui* *JanStat* [szyk zmienny] (5:1:1;1:1:1:1): *ZapWar* 1548 nr 2668, 1550 nr 2665 [2 r.]; *UstPraw* H [2 r.]; IEłli łie kto odpilze z źiemie y z wlasnego powiatu/ ma odpowiadác tám/ gdzie łie odpiluiąc zápifał. *SarnStat* 543; ZiemŃkiego práwá Księgi dzieŃŃte o wyrzeczeniu z powiatu. *SarnStat* 771 źp, 771 [2 r.], 1166 [2 r.]; [Cherubyn Cosmaczowsky odstempvyancz od zyemye y powyathow swoyich dobrovolnye thess od stempuyancz od prawa swego Mazovyeczkyego przed sandem zyemskyem Cracowskyem dobrovolnye zesnal yz [...] *ZapKraK* 1543 29/598, 1543 31/632, 642, 1544 218/686].

»do powiatu odsyłać, odesłać(y) (a. odsyłany)« = *remitti ad districtum* *JanStat* [szyk zmienny] (3:5): Ten co drugiego wyzowie z powiatu ma być winą karan łtronie trzy grzywny á ładowi drugie trzy/ á ktemu ma być odełtan do Powiatu. *UstPraw* H3v, K2; Zydowie przyŃięgáią ná koronáciiey. A Iurámenty Sędziów ziemŃkich do powiatów odfłaią *SarnStat* 25, 95, 159, 609, 720, 916.

»do powiatu odzywác się, apelowác« [*w tym: odzywác się abo apelowác* (1)] = *od districtum appellare* a. *revocare* *JanStat* [szyk zmienny] (3:1): Trudno więc náłfemu brátu Odzywác łie do powiatu *RejRozpr* Cv; od którego roku nie będzie mu [mężobójcy] wolno do Ziemie álbo Powiatu odzywác łie ábo áppellowác. *SarnStat* 606, 408; [thedy poddawam łzie y łzwoy wziłtek łthathek [...] pod wzithkye pravo albo vrzad thak ziemŃky yako Groczky gdzieŃkolvyek do powyathu łzvego łzie nyeodziwayadz *ZapWpolActCon* 1547 13/264v].

»pozwać do powiatu« (4): A iesli by ssia dal pozwacz o tho zytho albo o thą osm kop do ktorego kolwiek powiathu wkorunye polskiey tham ma stacz na pirwssym Roku *ZapWar* 1550 nr 2676, 1549 nr 2662 [2 r.], 1550 nr 2676.

»z powiatu wyzwać, wyzywan(y) (a. wyzwan), wyzwanie, ewokacyja« = *powoł(yw)ac przed sąd inny niż wlasciwy dla miejsca zamieszkania; de districtu evocari* a. *evocatus* *JanStat* [szyk zmienny] (4:5:2:1): *ZapWar* 1545 nr 2646; O wyzwaniu z powiatu. *UstPraw* H2v, H3v, H4v [2 r.]; *Evocare* aliquem Romam aut ad aliud iudicium, Wyzwác z wlasnego powiatu do cudzego. *Mqcz* 505a; Ewokátia z

powiatu. *SarnStat* 777; Z Powiatu żaden nie ma być do inego łądu wyzywany. *SarnStat* 916 marg, 113, 916, 1054 [2 r.].

Szeregi: »sąd albo powiat« (2): thedi thei tho Iagnieszcze bandzie ya volna [!] pozwacz do kthorego prawa bandzie chcziala albo do Groczkiego albo do ziemskiego do kthorego kolwiek Sandv albo poviathu wkorunie polskiey albo przeth Maiesthat Krolewski *ZapWar* 1550 nr 2676, 1549 nr 2662.

»województwo albo powiat« (1): Dekrétá y íprawy wízelákié tákże píłmem Rułkim wydávác/ zá pieczęcią žiemłką onégo Woiewódtwá álbo Powiatu *SarnStat* 872.

»ziemia i (albo) powiat« = *terra et (seu) districtus JanStat* [szyk 8:1] (9): *ZapWar* 1548 nr 2668; tedy w téy mierze *scrutinium* ma być czyniono w onym Powiećie álbo Ziemi/ gdzie Wiécá łádoné będą/ *ubi crimen commissum est. SarnStat* 148, 543, 606, 771, 873, 1054, 1166 [2 r.]; [Thuss thesszs stojancz then ze Pyotr Borathynskj odstepuyancz zyemye y powiatoff swich zesnal yz thess ymyenye przereczzone vnyey naymuye *ZapKraK* 1543 31/642].

α. Władza jurysdykcyjna (2) : Gubernatio, Powiat/ Rządzenie/ ípráwówanie/ pánowanie/ Woyewodztwo *Mącz* 89c.

Wyrażenie przyimkowe: »pod powiatem [czyim]« (1):

~ *Szereg*: »pod rozkazaniem i powiatem« (1): tedy przez Stárołtę náłżégo zamkowégo/ pod którego rołkazániém y powiatem [sub cuius iurisdictione et districtu *JanStat* 595] tákové miáłto y miáłteczko ielł/ Burmiłtrž ná ten czás będący/ y z iednym Ráyćą/ ma być poyman y ściét. *SarnStat* 504. ~

2. Obszar (często o nieokreślonych bliżej granicach), stanowiący część jakiegoś terytorium lub okolicę jakiegoś obiektu topograficznego; prowincja, kraina, region; okolica; provincia Vulg, Mącz, Modrz, Cn; districtus BartBydg, MiechGlab; regio BartBydg, Vulg; territorium Mącz, Cn; dioecesis Calep, Cn; terra Vulg; municipium Modrz; pagus, tribus Cn (143) :

A. Nieokreślony terytorialnie (39) : *RejRozm* 394; A czo tego dzys na łwiece Malo niewkazdem powiedzie [!]. Włédy odpułtow nadano by iemi grzechy zgkarzano [!]. *RejKup* Kv; Kładze yakes Prziwilege Co ych gdzes nabył na Swieczce Ać niewiem w ktorem powiece *RejKup* aa7, bb5v; *KromRozm III* G3v; Rozmnożę plemię twoie/ iáko gwiazdy ná niebie: y dam pothomkom twoim włlytkie powiáty otho the *Leop Gen* 26/4; Provinciatim, Od powiatu do powiatu/ przez wzyłtki [!] ziemie/ Kráyiny y łtárołtwá. *Mącz* 328a, 328a [2 r.]; záprawdę y toć [król] vczyni/ że wlytkie powiáty ktore zowiemy Woiewodztwy/ w koło obiełdzác/ á w nich pewnych czálów przemielzkávác będzie. *ModrzBaz* 20v, 25v, 46; Satrapa – Starołta mektorego [!] powiatus [!]. *Calep* 948a; *KlonWor* 65.

powiat czego (1): Territorium, Powiat kráyina/ ziemiá woyewodłtwá álbo miáłtá yednego. *Mącz* 451c.

powiat czyj [= którym się włada, rządzi] (1): Lecž napřednieyłza ich [przełožonych nad zamkami i miastami] powinność ielł/ [...] gránic Powiatu łwego bronilł/ á rołkazánia ábo wyroki Krolewłkie y Sędziow wykonywác. *ModrzBaz* 30v.

powiat czyj [= wchodzący w skład czegoś] (1): *RejPs* 143 cf *W* przen.

W połączeniach szeregowych (13): Districtus, gbyth, obyasd, powyat *BartBydg* 44; Bo łą y byli w myelłcyech/ powyelłcyech/ žyemyach y narodžyech rozmaite zebrányá krzelłciyánow/ ktore myály záwołánye łwyétego kołcyołá *KromRozm III* D7v, D8v; á Wikáryi iego [*Chrystusa, tj. papież*]/ poliádlł

Krolestwá/ Zámki/ Miáltá/ Infuły/ Powiáty/ Księstwá y rozmaíte Páństwá? *KrowObr* 11, 75; Ktory [Bóg] włada y niebem/ włada wśzytkim świátem/ Rozlicznymi krolestwý/ y káżdym powiátem. *RejWiz* 109v; *Provincialis*, Powiátny yeden z poddáných Itároostwá/ kráýiny á powiátu którego. *Mącz* 328a, 328a, 358b [2 r.], 451c; *RejPos* 312v; *Calep* 326a.

W przeciwstawieniu: »świat ... powiat« (1): Páwle tobie yeft świádomo Iáko to yeft rozflawiono Iáwnie powśytkymu Swiátu. A nie yednemu powiátu *RejKup* y8.

Szeregi: »kraj (a. kraina) i powiat« (2): *BudBib* c; iáko Apoštołowie miedzy się pewne kráie y powiáty byli rozdzielili *WujNT* 655. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 3 r.]

»krolestwo i powiat« (1): Y niezdrogiby to/ áby y dziś zwierzchni Pánowie/ ktorzi się wielkich páństw domagáią/ roftyrki swoie o Krolestwá y Powiáty [*de regnis et provinciis*]/ poiedynkową bitwą kończyli *ModrzBaz* 63. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 2 r.]

»ziemia a powiat« (1): A gdzyeżby on [Bóg] mógł wiedzyec po wćciornaftkim świecie/ Co się w tey zyemi dzyeie/ á co w tym powiecie. *RejWiz* 111v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych* 4 r.]

W przen (1) : ROzráduy się ziemio y wślythki powiáty twoie/ iż pan twoy wziął ná się ten vrzád/ áby nád tobą krolował *RejPs* 143.

a. *Obwód administracji kościelnej, jej organizacji terytorialnej* (4) : Náznáčení też są Arcybiskupowie/ álbo Metropolithowie/ to yeft przełożeni nád Biskupy w powieciech. A zálie Biskupom mieyftkim álbo nizszym przydáni są inśzy Biskupi (mnimam iáko dziś Suffrágáni) zwłázczá kędy był szyrfzy powiát/ że on mieyftki Biskup pracą y doglądaniem zdołác mu nie mógł. *RejPosRozpr* c3v, c3v.

Szereg: »miasto i powiat« (1): Niekiedy łpolną rádą Stárfzich rządzone były kościoły [...]. Przetoż w káżdym mieyftcie y powiecie ieden nazacnieyfy nád inemi przełożon bywał. *RejPosRozpr* c3v.

B. *Określony terytorialnie* (104) :

a. *O terytorium polskim (do czasu ukształtowania się powiatów): księstwo, ziemia jako jednostka terytorialno-polityczna, kasztelania, województwo itp.* (20) : Ziecháli się do Opáwy Bolesław Książę Krákówkie z Przemyśławem Czelkim krolem vgádzác się o kfięthwo Opáwkie [...]. Polkie Książę zálie powiádał byc ten powiát záwždy ku Polścze przyślufzájący *BielKron* 363v, 402v; *ModrzBaz* 48v; [*król Chabry*] sam obiezdzájąc powiáty doglądał: iefli by się iefzcze gdzie co pogáństwá y zabobonow ich záwadzało. *SkarŻyw* 357; [*król Ludwik jako cudzoziemiec*] iefzcze zárazem po koronáciey kilka powiátow od Polki oddał Władisławowi Xiążęciu Opolskiemu Węgierfkiemu Woiewodzie/ iáko Wielunfką ziemię y Ołtrześowfką *StryjKron* 452.

powiat czego [= *należący do czegoś*] (1): *BielKron* 367 cf »miasto z powiatem«.

powiat czyj (1): Czemu byfmy się nieftárali/ áby byli ze wśzelákich łtanow obráni ludzie mądzi/ á w práwiech/ y wśzelákich náukách ćwiczeni/ ktorziby łdzili łprawy ze wśzytkich náśzych powiátow/ do nich przez ápellácią przychodzące? *ModrzBaz* 91.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [w tym: przymiotnik + powiat (6), powiat + przymiotnik (5)] (11): W Śląku zálie Bolesław łfy [...]. bráthu swemu Henrykowi Wrocłáwfkiemu kfiążęciu powiáth Wrocłáwski popalił. *BielKron* 361v; A od tego czáfu látá Páńfkiego 1250. Lubufki powiát odłączon iefł od Polki niespráwiedliwie *BielKron* 362; Látá 1305. Lokietkowi dobrowolnie

poddały sie miastá y powiaty Krákwofkie y Sędomierfkie *BielKron* 369, 363v [2 r.], 368 [2 r.]; *StryjKron* 315 marg, 447, 452; *Paprup* E4.

Szeregi: »miasto i powiat; miasto z powiatem« (1;1): thák iz [Henryk] mu [Konradowi] poftąpić mufiál co chćiał/ to iefł trzydzieści tyfiác grzywien pieniędzy/ y ty miastá z powiaty ich/ Námyfłow/ Beroltow/ Kruczbork/ Byczyná/ Konceftad/ Rozemberk/ Haynow/ y Bolefławiec/ wiecznie zápifiác *BielKron* 367, 369.

»powiat i zamek; powiat z zamkiem« (1;1): nád to iefłcze przydał mu Krol Kázimirz Chełmfki powiát y zamek Chełmo Litwie wydárty. *StryjKron* 447, 452.

»powiat albo ziemica« (1): Polfkich powiátow álbo ziemie fześć Ludwik Krol od Polfki oddał. *StryjKron* 452 marg.

a. *Mieszkańcy okolicy* (1) : A tu trzy ziemie zefłzy fię klinámi/ Dobrzyńfka włość y Mázófz z Kuiáwámi. Tu kiedy krzykniefz/ fłyfz trzy powiaty/ Fliefie gębáty. *KlonFlis* G.

b. *O obszarze niepolskim* (84) : *RejJóz* L3; W mieście tylko Sufan/ zábili żydowie pięć fet mężow/ y inych dziefięć fynow Amanowych: co mniemałz/ iáko ich wiele pobili po wfzyftkich Powiećiech? *Leop Esth* 9/12, 2.*Esdr* 7/6; iz Amráfel Krol Sennáár/ Arioch krol Elázár/ Chodorláhomor Krol Elám [...] (marg) A tu názywa Krole/ ktorzy nád iákiem powiáthem byli przełożeni. (-). *BibRadz Gen* 14/1; iuz to oni [Wenecjanie] wiedzáf/ co w ktorzym powiećie vbyło álbo przybyło ku boiowi ludu *OrzRozm* V3; Miáło to Páńftwo Nowogrodzkie pięć powiátow/ w ktorzych ofobne fpráwy były/ á wfzyftki do Nowogrodá fie ściągáły. *BielKron* 432v, 269 [2 r.], 271v; Wicka ziemicá nád Morzem ku Pulnocy leży. Rozumiem ifz tego Powiátu fternaście mil wzdłuz/ á dwánaście wizerz iefł. *KwiatOpis* B3; *ModrzBaz* 75; *WujNT Act* 23/34; *SarnStat* 1206; Polaku bráćie/ máfiác tákie niwy. Czego wzdly fzukafz w dálekim powiećie. *KlonFlis* C2.

powiat czego [= należący do czegoś, wchodzący w skład czegoś] [w tym: ziemie (5), krolestwa (1)] (10): *MiechGlab* 76; y wczynił Krol podług rády Mamuchán/ á rozefłaf lifty po wfzyftkich powiećiech krolestwá fwego *Leop Esth* 1/22; [Andrzej Auria] przywroćiwfzy wolność oyczyznie/ vdał fie ná zgodę z Cefárzem/ á ták w Kámeraku Mieście w powiećie Belgiki/ wczynili fpolná zgodę *BielKron* 206; Fráncyey miastá y powiaty. *BielKron* Kkkk4, Kkkk4; A wżákże niema być gánion obyczáy Hifzpañfki/ ktory iz fię w wielu powiećiech Hifzpañfkiey ziemie záchowuie *ModrzBaz* 75; POwiem/ [...] o fwiętych oycach w Tufciey powiećie/ Wfłofkiey ziemie *SkarŻyw* 496, 248, 311, 595.

powiat czyj [= którym się włada, nad którym ma się jurysdykcję] [zawsze: pron poss] (4): takowego kozdi swas gdziekolwiek wpowiećie swym naydzie bi vpana ktorego bil abo v woyewodi abo v poddanich ktorichkolwiek ktorzi miefkayá na zamkv náfzim Bialohroczkim y po ynfchim myaftham abiscie kosdego odyawschi pvfczili wolno *LibLeg* 10/59, 10/59, 59v; A tho niech fie rozgłofi po wfzyftkim páńftwie powiátow twoich/ kthore iefł bárzo fzyrokie *Leop Esth* 1/20.

powiat czyj [= stanowiący miejsce czyjegoś osiedlenia, zamieszkania lub do którego się przynależy] (2): Gdym fye w Padwi vczył/ nigdym nie omiefzkawał Monftry/ ktorą Wenetowie czynić po Powiećiech fwoich zwykli ná koždy rok *OrzRozm* V3; Y wzrufzył on Duch s. ferce onego Cefárzá [Augusta]/ iz rofkazał áby byli popifáni głowámi fwemi wfzyfcj narodowie káždy w powiećie fwoim/ á w miećie fwoim *RejPos* 18v.

powiat gdzie (7): omnis regio circa Iordanem, wsitek powyath okolo iordana *BartBydg* 68b; *KromRozm I G*; przyzedł do gránic Dálmánutá. (*marg*) Ten powiát był między Betfáidą y gorą Tabor. (-) *BibRadz Mar* 8/10; Przyftał ná ich rádę Klaudyus/ áby [syn *Agrypy*] tylko ná powieciech rofkázował zá Iordanem iáko vrzędnik *BielKron* 142, 271v, 344; *Mqcz* 2c.

W połączeniu z nazwą miejscową [w tym: w N (6), w składni zgody (4), G (1), indecl (1), który zow(i)q (a. zwano) – N (2), I (1) – (3); powiat + nazwa (12), nazwa + powiat (3)] (15): *MiechGlab* [88]; Krol Cedés ieden/ Krol Iáchánám z Kármelu ieden/ Krol Dor y powiátu dor/ ieden *Leop Ios* 12/23, *Num* 32/4; Dzieli fie Syria ná powiáthy/ ieft Pálestyná/ Fenicia/ Dámáfcená/ Celem/ Comágená/ Apámená/ Iudea/ Idumea/ Samária. *BielKron* 264v; Dámálzek miáfto w Dámáfcenie powiecie/ iefth známienite *BielKron* 264v; W Greciey w powiecie Focide miáfto rzeczzone Delff *BielKron* 274, 180v, 269 [2 r.]; *RejPos* 343; kazał poftáwić namioty nád rzeką Bortną/ ná gránicy powiátu/ który Wefterreich zową. *SkarŻyw* 519; Sláchćic ieden ná imię Foelix z powiátu Nurfyey/ óćiec tego Káltoryufzá/ który teraz w Rzymie známi mięłzka *SkarŻyw* 211; Potym fzedł ná mieyfće ktore Bálneum zowią/ w powiecie Saxenatu *SkarŻyw* 573, 311, 496.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy kraju lub krainy [w tym: powiat + przymiotnik (5), przymiotnik + powiat (1)] (6): Trzydzieści lath miał kiedy ftánął przed oblicznością krolá Pháráoná/ y obiáchał wśzyćkie Egyptńskie powiáthy. *Leop Gen* 41/46; Miáftá y powiáty Indiyńskie známienitfze fą thy: [...] *BielKron* 268v, 281v; Miedzy inymi tedy vcźniámi Pan Iezus zbáwićiel śwíatá/ chodząc po powiecie Gálileyńkim [...] *SkarŻyw* 383, 248; Iáko Wieliz miáfto y powiát Moskiewńki po woynie z Moskwą przyłączoney był do Kśięftwá Wielkiégo Lit. *SarnStat* 1044.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej [w tym: przymiotnik + powiat (6), powiat + przymiotnik (5)] (11): *LibLeg* 10/92v; który zamek ieft w medeńńkim powiecie *Leop 1.Esdr* 6/2; Tho Miáfto/ Zamki/ okrom Dworów rozmaitych/ y Folwárków etc. W Hárienńkim Powiecie leżą. *KwiatOpis* Bv; Arnńburg. Należy ku Wickiemu Powiátu. *KwiatOpis* B3v, A4v; MEdárdus z oycá Nektárdá/ y z matki Protágiey/ z brátem fwym Gildárdem/ iednego dnia w Fráncyey w powiecie Nouiomeńńkim vrodzony *SkarŻyw* 526, 374; *StryjKron* 26, 320; Iużechmy ná Tud ftáry/ nád Luceńną przyfzli: Rzowńki to tu iuż powiát wśiámi włádzony Gęłtými *KochJez* B2; Nie naydziełz dźiś przykłądu tákiego ná śwíecie/ Iáki fię niegdy nálażł w Atheńńkim powieie [!] *KlonWor* 51.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy etnicznej (3): Y pochwyćiwłfy [*Saul*] obudwu wołu/ zrąbał ie w kęfy y rozelał po wśzyłtkich powiátach [*in omnes terminos*] Ifráelńkich przez ręce poflow *Leop 1.Reg* 11/7; Tá ziemiá zoftála fię (iefzcze) [*do zdobycia:*] wśzyćkie powiáty [*quae est omnes limites*] Pelifztyńskie/ y wśzyscy Giełzurowie. *BudBib Ios* 13/2; Gdy był Swíát popifowan z dekretu Auguftá/ Szlá Pánná y z Iozefem do Betlehem miáftá/ Powiátu Zydowńkiego/ porodzić Syná fwego *ArtKanc* B2v.

W połączeniach szeregowych (4): Liflándćkie tedy Páńftwo ty wśzyłtki Ziemice/ Powiáty/ Contorńtwá/ Landfoitowńtwá/ klucze/ Miáftá/ Zamki/ Arcybińkupńtwá/ Bińkupńtwá/ Dwory wyfłzey opifáne zámykáło w łobie. *KwiatOpis* Dv; *BudBib I* 274a *marg* [2 r.]; (*nagł*) O Grecyiey. (-) Wśzytká Grecyia dzieli fie ná ty Kroleńtwá/ powiáty y miáftá. Emathia/ Pieria [...] *BielKron* 271v.

Szeregi: »powiat albo klucz« (1): Goldingen. Zamek/ y niemáły Powiát álbo klutz. *KwiatOpis* [C]2v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»kraina (a. kraj) albo (i) powiat« [szyk 2:1] (3): SAbA, civitas Aetiopiae, Miafto murzińskiej ziemié które potym Moroe yeft wezwano/ teź kráyiná álbo powiat. *Mącz* 362c, 355a; kiedyś [...] w przék y wzdłuż bogáty Kray Mořkiewfki Woiował/ y wielkie powiáty. *KochJez* A3.

»krolestwo albo powiat« (1): Azya máá pocźyna fie od morzá Egeum/ tho ieft Greckiego/ á od Pontu Euxyno/ w ktorey ty kroleřtwá fá álbo powiáty/ Pontus/ Miřya/ Cezárya [...] *BielKron* 269. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»powiat i (a, ani) miasto« [szyk 4:3] (7): Nye vkaźełz mi dwu powyátow/ y owřsem áni dwu myařt w Nyemcach/ ktoreby fyé w wyerze zgadzáły. *KromRozm I Gv*; *BielKron* 268v, Kkkk4 [2 r.]; *RejPos* 18v; Niechże Exequucya wřzech tych rzeczy będzie/ Kaźmy wołác w powiećiech y po mieřćiech wřzędzie. *BielSjem* 28; *SarnStat* 1044. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

»powiat albo starostwo« (1): FEřtus przeto náiachawřzy ná vrząd (*marg*) Włá. nářtápiwřzy ná powiát/ ál. Stárořtwo. (-) [*ingressus provinciam*] po trzech dniach wřtápił do Ieruzalemá *BudNT Act* 25/1.

»ziemia (a. ziemica) albo (i) powiat« [szyk 2:1] (3): *MiechGlab* 76; Powiáty álbo ziemice Fráncuskie fá ty: Aquitánia/ Gáľzkonia/ Brithánnia/ Torunia/ Nármándia/ Pikardia/ Francia/ Limozis/ Awenia [...] *BielKron* 281v; Achaia Regio graeciae. Ziemia álbo powiát w Grecji/ Teras Moreą zowá *Mącz* 2c.

α. [*O organizacji terytorialnej zakonu [czyj; gdzie]:* iřz wřzelky pouiath ktori ieřth wřtronie węgierfkieř. Polřkiei. Czeřkiei. Slouaczkieř daczkieř i vinřzich řtronach daliece będącich [...] iednego prelatha řřwego pouiathu [...] donářzei kapituły wielkiei nakladem onego pouiathu maia prziařfacz *StatNorb* 81-81v, 78v, 82.

Szereg: »powiat albo ziemia«: Wřziřczy Opathouie řkořřdego pouiathu nářzego [...] nakladem klařtorov onego pouiathu albo ziemie pouinnř przyechatcz na kapitulę roczná do przemonřtratu. *StatNorb* 76v.]

β. *Mieszkańcy danego obszaru* (5) : dayemi wyedyecz [...] yřch rořkazal hořpodarowy Czefřarz [...] abi pořlal hořpodar cztheri powyathi. [...] Abi poprawyřzi Oczakow y abi bvdowaly zamek na Balyeklyeyv *LibLeg* 11/184.

powiat czyj [= podległy komuř] (1): Słyřzac to krol/ pořlal do wřzytkich powiátow řwoich/ áby fie zeřzli wřzyřcy do Ieruzálem. *BielKron* 90v.

W połączeniu z przymiotnikiem od nazwy miejscowej (2): yřch rořkazal hořpodarowy Czefřarz Tureczky [...] abi pořlal hořpodar [...] Soroczky powyath. Orchořky Lepořznienřky Kirzeczky powyathi. *LibLeg* 11/184.

αα. *Pokolenie izraelskie* (1) : Ci (byli) záwołáni we zborze/ przednieyřzy z pokoleni oycow řwych/ y głowámi powiátow Izraelowych [*maiores tribuum patrum suorum*]. *BudBib Num* 1/16.

Synonimy: **1.a.α.** *sejmik*; **b.** *řqd*; **2.** *provincyja*; **A.** *kraina, ziemia, ziemica*.